

פנינים משולחן רבינו הגאון רבי אברהם גנחובסקי זללה"ה

פרשת וישלח תשפ"ג ❖ גליון תק"ז

לע"נ הרבנית הצדקנית מרת אסתר הדסה בת הר"ר רפאל יונה זצ"ל

רוב באיסורים

על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה וגו' (ל"ב ל"ג)

איתא בקרא איסור אכילה בגיד הנשה. ויש לדון בדיני רוב במאכלות אסורות ושאר איסורים. כגון באיכא קמן שני דברים, דאם היו דנין על כל אחד הוה אזלינן בתר רוב, אבל ידענו שאחד מהן היה מהמיעוט, היכי נידון לה. ומשכחת לה בכמה גוויי:

א. קנאו רק אחת כשירה ואחת טריפה

הנה תליא בתשע חנויות מוכרות כשירה ואחת מוכרת נבילה, וידענו שחתיכה אחת פרשה מחנות הכשירה וחתיכה אחת מחנות הטרפה, כגון שידענו שקנו היום רק אחת טריפה ואחת כשירה, אך לא נודע מהרגע הראשון איזה חתיכה, ונמצא חתיכה אחת, ולא ידעינן אם הוא הכשירה או הטרפה.

מי אמרינן דכשירה, דכל אחת מוקמינן בתר רובא, דהרי רוב חנויות כשירות, או דילמא נימא דאסירה, דהוה חד בחד כיון דידענו שפרשו רק ב' חתיכות ואחד מהשנים פרש ממיעוט של חנויות הטרפה.

וכן בכגון שיש חתיכות משולשים ומרובעים, אחד מהם כשירות ואחד מהם טריפות, ולא נודע לן מי למי, ונמצאו שתי חתיכות אחת משולשת ואחת מרובעת.

ב. באחד מהשנים ריאה נקובה

הנה במצאנו ריאה נקובה ויש לפנינו רק שתי בהמות, ולא ידעינן באיזה מהשנים היה הריאה הנקובה, בפשוטו כל אחד מהם הוה ספק טריפה, ולא נימא על כל אחד מהבהמות שרוב בהמות אינן טריפות. [והא דבב' שבילין כל חדא אוקמה אחזקה, חזקה שאני. אך באמת אף בהך דריאות איכא גם חזקה דלא נטרפה. ודו"ק].

עוד אופנים בנידון הנ"ל

הנה יש לדון בעוד כמה גוויי דתליא בנידון הנ"ל:

א. שנים טבעו ואחד ניצל

הנה משכחת לה כגון היכא דאדם נפל למים שאין להם סוף, דמן התורה אמרינן שמת מפאת רוב, [ורק מדרבנן חוששין שלא מת ואשתו מיתסרא אך אם ניסת לא תצא], ואם טבעו שני אנשים במים, וידענו שאחד מהם ניצל ולא ידעינן מיהו, ויש לכל אחד מהם אשה, האם נימא דכל אחת מותרת דאזלינן בתר רוב, או דילמא שתייהם אסורות, דליכא למיזל בתר רוב דהרי ידעינן דאחת אסורה ואחת מותרת, ואם כן אוקמה בחזקת אשת איש.

ב. ב' גוססים ואחד חי

הנה כעין זה דן בחזון איש (אה"ע נשים סי' ל"א ס"ק ו') בגוונא דהיו ב' גוססין, דאמרינן בהו רוב גוססים למיתה, מהו כשידענו שאחד מהם חי, מי נימא דאשת השני אסורה, דהשתא ליכא למימר רוב גוססים למיתה כיון דידעינן שאחד מהשנים

חי, או דילמא אשת השני מותרת, דאכתי לא איתרע הא דגוססין רובן למיתה, ואם כן נוקמה כל אחד בחזקת שמת כיון שרוב גוססים למיתה. וכתב דכן נראה עיקר. [עיין שם בכל דבריו]. חזינן דאע"פ דהוה ספק שקול אם בעלה החי או המת, מכל מקום אזלינן בתר רוב ואמרינן שבעלה מהרוב גוססין שהם מתים.

ג. ספק אחד בגופו וספק אחד בתערובות

הנה דנו בפוסקים בספק אחד בגופו וספק אחד בתערובת, [אפילו חד בחד], האם שרינן משום ספק ספיקא. והיינו באופן דספק איסור נפל לתוך תערובת, נמצא דאיכא ספק ספיקא, ספק דילמא החתיכה מותר, ואם תמצוי לומר שאסור, הרי אכתי ספק מצד התערובת דדילמא החתיכה שבידו אינו החתיכה של איסור.

וכתבו בפוסקים (תשובות הגר"א קמא סי' ז', עיין שם במבר היטב) דמדינא שריא משום ספק ספיקא ורק אסירא למיכל תרוייהו דממה נפשך אוכל איסורא.

ותיקשי היכא אזלינן בתר הספק ספיקא שהוא מדין רוב, הא ידעינן דחד מינייהו אסירא ואם כן הוה ספק השקול. אלא חזינן דגם בכהאי גוונא אזלינן בתר רוב. אך יש לחלק דספק ספיקא שאני מדין רוב.

ד. יודע שאחד מב' התפילות נזכר

הנה נפקא מינה מנידון הנ"ל, דבתוך שלשים יום בימות הגשמים ומסופק אם אמר ותן טל ומטר, חוזר להתפלל שנית.

מעתה אם התפלל מעריב ואינו זוכר אם אמר ותן טל ומטר, אך זוכר שנתן דפיקה בעת התפילה לאחר שאמר ותן טל ומטר, אך מסופק אם זה היה במעריב של היום או במעריב של אתמול, האם נימא דמתפלל שנית מפאת הרוב ששכח ואמר כהרגלו, או דילמא אינו מתפלל שנית, דהוה ספק השקול דהרי ידעינן דאחד מהשני תפילות נזכר לומר ותן טל ומטר. ולדברינו נמצא דאזלינן בתר רוב ויתפלל שנית. [אך תיקשי מהך דריאה נקובה].

ה. הרוג בין ב' עיירות

הנה איתא בגמרא בכורות (י"ז ב') בנמצא הרוג מכוון בין שתי עיירות, מביאין שתי הערים עגלה ערופה, [כיון דילפינן "קרובה" ואפילו קרובות], ואמרינן בגמרא דסבר האי תנא דאפשר לצמצם שמקום המת הוא בדיוק בין שתי העיירות.

והקשו בתוספות בחולין (כ"ח ב' ד"ה לפי) הרי אף אם בידי אדם אי אפשר לצמצם, מכל מקום חייבת כל עיר מכח ספק ספיקא, דילמא היא העיר הקרובה יותר, ואף אם אינה קרובה יותר מכל מקום דילמא מחצה על מחצה.

ותיקשי הרי ידעינן דאחת משני הערים פטורה, דהרי אי אפשר לצמצם ואם כן רק אחת מהערים היא הקרובה, אם כן נימא דהוה ספק השקול על כל עיר אם פטורה.

אלא חזינן מתוספות דחשבינן לשתי הערים כחייבות מכח ספק ספיקא דדמי לרוב, [ואם לא יוכלו להתנות תביא כל אחת מהערים].

אע"פ דידיענין דאחת מהערים פטורה. שמעיין דאזלין בטר רוב אע"פ דידיענו שהספק רק על שנים שאחד מהם הוא ודאי מהמיעוט.

להביא בתנאי

הנה יש לעיין בעוד נידון בהכרעת הספיקות. [שיש לפושטו מתוספות הנ"ל].

דהנה שני אנשים טמאים ויש ב' מקואות אחד כשר ואחד פסול, וטבלו שניהם כל אחד במקוה אחת, מוקמינן לתרוייהו בחזקת טומאה, ואם נכנסו למקדש חייבים שניהם קרבן עולה ויורד.

מעתה יש לדון האם שייך שיביאו קרבן אחד ויעשו תנאי שמי שמחוייב תעלה לו החטאת.

מי אמרינן שאינם יכולים להביא, דהרי כל אחד חייב קרבן בפני עצמו, או דילמא נימא שיכולים, דהרי באמת רק אחד מהם נטמא. והכי היה נראה מסברא. [והנה חטאת טעונה סמיכה, ויוכלו שניהם לסמוך דהא באמת הוי קרבן ודאי לכל אחד].

הנה לחד דיסא יש להוכיח מתוספות בחולין הנ"ל דמהני שיביאו בתנאי. אמנם לאידך גיסא יש להוכיח מתוספות בנוזר דלא מהני:

א. יביאו שניהם בתנאי

הנה הבאנו לעיל שכתבו תוספות בחולין (שם) בהא דאמרינן בגמרא בכורות (שם) בנמצא המת מכוון בין שתי עיירות, מביאין שתיהן כיון דקרובה ואפילו קרובות, ואמרינן בגמרא דסבר האי תנא אפשר לצמצם, והקשו תוספות הרי אף אם אי אפשר לצמצם, חייב כל עיר מכח ספק ספיקא, דילמא קרובה יותר, ואף אם אינה קרובה יותר דילמא מחצה על מחצה, ואם כן אף אם אי אפשר לצמצם בידי אדם מכל מקום יביאו שניהם.

ותירצו תוספות דאע"פ ששניהם חייבים, מכל מקום לא בעינן ששניהם יביאו, דהרי מהני שיביאו שניהם ביחד בתנאי, דממה נפשך אם קרובה היא יוצאה בה, ואם רחוקה היא תביא בשביל חבירתה. [וכי תימא שמא מצומצמות הן ושניהם חייבים, אין לחוש מכיון דכנגד זה איכא רוב].

ואם כן נלמד מהכא דהוא הדין בגוונא דלעיל, דאע"פ ששניהם חייבים, מכל מקום מהני שיביאו ביחד בתנאי, כיון דנקטינן דבאמת רק אחד מהם חייב.

ב. לא מהני שיביאו שניהם בתנאי

אך לאידך גיסא תיקשי מתוספות בנוזר דחזינן דבכהאי גוונא לא מהני.

דהנה איתא במשנה בנוזר (נ"ז א') שני נזירים שנזרקה טומאה ביניהם, ואחד מהם נטמא ומסופקים איזה מהם, שניהם מביאין קרבן אחד ועושים תנאי, שאם אני נטמאתי זה יהא בשבילי, ואם אתה נטמאת יהא בשבילך. ואמרינן בגמרא דהיינו משום דהוה ספק טומאה ברשות היחיד, דאם היה ברשות הרבים היה טהור.

והקשו תוספות (שם) אם נקטינן דספיקו טמא אם כן כל נזיר חייב להביא קרבן ודאי. [ותירצו תוספות דבתרתי דסתרי לא אמרינן ספק טומאה ברשות היחיד ספיקו טמא ודאי אלא הוה רק תלוי].

והקשה ביבין דעת (מבעל ישועות ישראל, יו"ד סי' נ' ס"ק א') מאי קשיא לתוספות שיביא כל אחד קרבן, הא מכל מקום סגי שיביאו חד קרבן ויעשו תנאי, דממה נפשך זה שטמא נטהר.

[חזינן דפסיקא ליה דספק טומאה ברשות היחיד ספיקו טמא מכח תליה, ואם כן מכל מקום חד מינייהו טהור, הלכך לא יתכן דקרובן אחד לא יספיק לתרוייהו אע"פ דכל אחד חייב בתורת ודאי].

ג. ליישב הסתירה

הנה תירץ ביבין דעת דקושיית תוספות מכח הסיפא (שם נ"ט ב') דקתני דאם אין עוד נזיר מה יעשה, ופליגי תנאי אם ימצא אחר שיתנה כנגדו או שיביא על תנאי [עיי' שם], והא יוכל להביא לבד מדין ספק טומאה ברשות היחיד.

וכן יש לומר דקושיית תוספות דהא בסוגיא התם מקשינן היאך מספק יעשו הקפת הראש הרי הוה רק ספק אם נטמא, ואם נימא דכל אחד טמא גמור, הא מצי למיעבד הקפה.

והשתא ניחא דנסיק כהא דחזינן בתוספות בחולין דאע"פ דכל אחד חייבות בתורת ודאי מכל מקום יכולים להתנות בקרבן.

עוד כמה גווני כהנ"ל

הנה יש לדון בעוד כמה גווני כהנ"ל שאע"פ דנקטינן שכל אחד טמא מכל מקום מהני שיביאו בתנאי:

א. כל פעם דנין רק על אחד מהם

הנה נפקא מינה בזה גם לבתר שינויא דתוספות דבתרתי דסתרי ברשות היחיד הוי רק ספק טמא ולא ודאי טמא, דאכתי יש לומר באופן דשני שבילין ברשות היחיד, והלך באחד מהם דטמא ודאי ונכנס למקדש ונטהר, והלך אדם אחר בשביל השני, דגם השני יהא טמא ודאי, דאינו תרתי דסתרי מכיון דבכל פעם דיינינן רק על אחד מהם, מעתה בכהאי גוונא לדינא יוכלו להביא קרבן אחד על תנאי.

ב. לטבול כלי בתוך כלי

עוד נפקא מינה לענין הא דקיימא לן (חגיגה כ"ב א') דהמטביל כלי בתוך כלי [ואין בחיצון כשפופרת הנאד] והפנימי טמא, נטהר הפנימי מטהרתו רק אם גם החיצון טמא, אבל אם החיצון אינו טמא, לא סלקא טבילה לפנימי. מעתה בשני כלים וכל אחד עבר בשביל אחר ברשות היחיד, ורוצה להטביל זה בתוך זה, [ואין כשפופרת הנאד], דלהצד דשניהם טמאים סלקא להו טבילה, אך להצד דרק אחד מהם טמא היאך הפנימי יטהר [וכעין זה היכא דספק שרץ ספק צפרדע נגעה בכלי הפנימי ברשות היחיד, ואחר כך נגע בכלי החיצון ברשות הרבים, מי נימא דטמא הפנימי ממה נפשך דאם הוא טמא, אם כן גם החיצון טמא, ואם החיצון טהור גם הפנימי טהור, או דילמא נימא כיון דחלט הדין על הפנימי שהוא טמא ועל החיצון שהוא טהור לא סלקא טבילה].

אך הא נפקא מינה הוה טעונו, דהרי לבתר שינויא דתוספות דבתרתי דסתרי כל אחד רק ספק טמא.

ג. ממה נפשך חייב לשלם

עוד נפקא מינה בשני שבילין ברשות היחיד, והלך אדם אחד בשביל אחד, ואחר כך אדם אחר הלך בשביל השני, ואחר כך אחד מהם אכל תרומת חבירו דחייב מלקות ופטור מלשלם משום קם ליה בדברה מיניה, ואחר כך מת, וחבירו אכל מאותו כהן תרומת אחרת וגם הוא מת, ויש להם יורש אחד. ולהאמור ממה נפשך חייב היורש לשלם מהנכסים, דהרי ודאי שאחד מהם היה טהור ופטור ממלקות ואם כן ליכא קם ליה בדברה מיניה וחיבי בתשלומין.

והיינו כד נימא דבשני יוסף בן שמעון דפטורים לשלם מכל מקום הנכסים חייבים. [עיי' בבכורות מ"ח א' ובבביתבית המשפט סי' מ"ט ס"ק כ"א].

ממה נפשך בספק טומאה

הנה יש לעיין באדם שעשה פרי שיהא תרומה שיחול לאחר ל', ולאחר ל' נגע בפרי אחר ובאותה שעה היה ספק חי ספק מת, ואחר כך נגע פרי ראשון בפרי השני. האם פרי השני נטמא.

א. כל אחד באפי נפשיה

הנה כשדין על כל אחד באפי נפשיה, לענין הפרי הראשון, אמרינן דהוה ודאי ראשון לטומאה מכיון דהוה ספק טמא ברשות היחיד, ולענין הפרי השני, הוי תרומה מן התורה מפאת חזקת חיים, ואע"פ שלפירות חזקת טבל מכל מקום אזלינן בתר המסופק הראשון וקבעינן שהוא חי וממילא הפרי הוא תרומה. [אע"פ שאם באותה שעה היה מת לא חל התרומה]. נמצא דפרי הראשון שהוא טמא, טימא פרי השני שהוא תרומה.

ב. ממה נפשך טהור

אך יש לדון דאינו כן, דכד דיינינן השתא אם הפרי הראשון טימא הפרי השני, הדעת נותנת דטהור, דיש כאן ממה נפשך, דאם הפרי הראשון טמא, והיינו שבאותה שעה [לאחר ל'] שנגע בפרי היה מת, אם כן אין התרומה תרומה אלא חולין דהרי נקטינן דלאחר ל' כבר היה מת, ואם התרומה תרומה, אזי היה חי והפרי הראשון טהור.

ג. ספק טומאה ברשות היחיד תליה

נראה דבאמת דהכי הוא, דספק טומאה ברשות היחיד הוא רק דתלינן דהכי הוה ואם כן חייל כאן דין ממה נפשך.

הלכות שבת - ענף ו' - מלאכת בישול

מעל איסור רותח אינו נאסר כל הקילוח, דדבר לח לא מקרי חיבור והגאון משיב דבר (ווי"ד סי' כ"ג) נחלק עליו במקצת [עיי'ן שם] אבל מודה בעיקר הדבר.

שוב ראיתי ברמ"א (ווי"ד סי' ק"ה סעי' ג') שאסור לערות מכלי שיש בו שומן כשר, לתוך נר דולק שיש בו חלב או שומן איסור, אך בדיעבד אין לחוש, מבואר כהני"ל דאינו אוסר מלמטה למעלה.

ואם כן אכתי תיקשי דברי רבינו יונה, דהרי לעולם נפסק הקילוח כשמפסיק לערות ודינו ככלי שני ואינו אוסר מלמטה למעלה, ואם כן נימא דלכולי עלמא אין לערות מכלי ראשון לתוך כלי ראשון. ועיי'ן ודו"ק.

ושמעתי ליישב דאיי"ר רבינו יונה באופן שבעת הפסקת הקילוח מקלח המים על הדפנות החמות, ונמצא דכל הנידון לפני הפסקת הקילוח, ובהוה כלי שני רק לחד מאן דאמר, ובעת הפסקת הקילוח הוה כלי ראשון מפאת דהוה על הדפנות. אך הדבר רחוק לאוקמא דברי רבינו יונה בהא.

אלא יש לומר דרבינו יונה הפשוט נקט דדילמא עירווי ככלי שני, ואין הכי נמי דלהחיות דעת ייאסר גם למאן דאמר דעירווי ככלי ראשון. ועיי'ן. [ואולי לא קאמר החוות דעת בנמצא הכלי התחתון על האש ועיי'ן].

ה. להלכה ספק ספיקא לקולא

הנה איתא בשולחן ערוך (סי' רנ"ג סעי' ד') האי דינא דרבינו יונה במערה מכלי לכלי, וכתב במגן אברהם (שם סי' ל"ב) ובמשנה ברורה (שם סי' פ"ד) דאיי"ר באופן דכלי אחד יד סולדת וכלי אחד אינו יד סולדת. [וכתב דכל זה לדעת המחבר דבלח יש בישול אחר בישול, אבל לדידן דכל שלא נצטנן שרי אין להחמיר].

ולכאורה קשה אמאי לא כתבו לסיומא דרבינו יונה דאף אם תרוייהו יד סולדת הוה כלי שני מחמת העירווי.

ויש ליישב אם נימא דכל הא דהמחבר החמיר כרבינו יונה דיש בישול אחר בישול בלח הוה רק מספיקא, וגם הך דעירווי ככלי שני מכלל ספיקא לא נפקא, דהא איכא כמה שיטות בירושלמי (שם) דעירווי ככלי ראשון ורבינו יונה החמיר רק אליבא דחד מאן דאמר. ואם כן איכא ספק ספיקא לקולא.

ו. ספק ספיקא דסתרי אהדדי

אמנם לאידך גיסא יש לשאול, דלכאורה תיקשי גם אם עירווי ככלי ראשון, דהנה באופן דמערה מכלי לכלי והפסיק הקילוח, אם כן המים שהגיעו לתוך הכלי הוה כלי שני, ואם כן כשממשיך לערות [א"י"ה]. ולא נפסק הקילוח] אם כן מבשל הכלי שני על ידי העירווי.

ולזה יש לומר דעירווי דמבשל הוה רק ספק, דדילמא עירווי ככלי שני ואינו מבשל, ושוב מקילינן בספק ספיקא.

אך לפי זה זימנן מקילינן דעירווי ככלי שני, והיינו היכא דנפסק הקילוח, וזימנן דמקילינן דעירווי ככלי ראשון, והיינו היכא דלא נפסק הקילוח דתרוייהו כלי ראשון. נמצא דהוה תרי ספק ספיקא דסתרי אהדדי. [א"י"ה]. עיי'ן לעיל מה שכתבנו דלדעת החוות דעת תמיד נפסק הקילוח והוה כלי שני. אך הבאנו דאיכא אופן שבעת הפסקת הקילוח מקלח המים על הדפנות החמות].

אמנם בעיקר הדבר אם עירווי הוה ספק כלי ראשון, חזינן בפרי מגדים (סי' ש"ח א"א אות י"ד) ובמשנה ברורה (שם סי' ע"ג) דהוה ודאי כלי ראשון.

ז. אחד חס יותר מהשני

תו יש לעיין במערה מכלי ראשון לכלי ראשון, דשרינן באופן ששניהם יד סולדת, אמאי לא החמירו דילמא אחד חס יותר מהשני, דהרי לדידן הא מחמירין לאסור לבשל מיד סולדת עד כל צרכו.

ויש לומר דגם בזה הוה שרינן מספק ספיקא, דילמא כהר"ן דאין בישול אחר בישול בדבר לח, ואף להסוברים דיש בישול, דילמא ביד סולדת לא מחמירין אם קא עבד טפי. וצריך תלמוד.

א. דברי הפוסקים בעירווי כלי ראשון

הנה קיימא לן דעירווי כלי ראשון מבשל כדי קליפה. ועיי'ן בדרכי תשובה (סי' ק"ה ס"ק ע"ו) דהא דאמרינן דבעירווי תתאה גבר ומבשל רק כדי קליפה, היינו אף כשהתתאה חוס כלי שני. תו אייתי בדרכי תשובה (סי' צ"ב ס"ק קמ"ט) דכתב במנחת יעקב (כלל נ' ס"ק א', כלל נ"ה ס"ק כ"א) דהעירווי דמבשל רק כדי קליפה, היינו דוקא בנפל על צונן אבל לא על חוס כלי שני, אך הביא דבחמודי דניאל (הלכות כלי ראשון סוף אות ד') נחלק עליו, דאף אם התחתון הוא חס בחוס כלי שני אין עירווי אוסר יותר מכדי קליפה.

והנה בנפסק הקילוח, כתב במגן אברהם (סי' תס"ז ס"ק ל"ג) דהוה רק חומרא בעלמא שמבשל כדי קליפה. ואם כן לענין בשר בחלב אסור באכילה ומותר בהנאה. ואיתא ברמ"א (סי' ס"ח סעי' י') דבנפסק הקילוח לא חשיב כלי ראשון לענין מליגה. ובש"ך (סי' ק"ה ס"ק ה') כתב שבנפסק הקילוח מפליט ומבליע כדי קליפה, ודוקא לענין בישול ומליגה לא חשיב כלי ראשון ואינו מבשל כדי קליפה. ובחזון איש (ווי"ד סי' ט' ס"ק ה') נחלק עליו דבנפסק הקילוח אינו נחשב כלל.

[והמגן אברהם דאסר בבשר בחלב באכילה כדי קליפה בנפסק הקילוח הוה לכאורה כהש"ך אך לחומרא בעלמא].

ב. נפסק הקילוח ונפל על דבר חס

הנה אייתי בדרכי תשובה (סי' ק"ה ס"ק ס"ד) בשם ספר דברי יוסף (סי' ת"ט) דכל הא דאמרינן דבנפסק הקילוח מדינא אינו מבשל כדי קליפה, היינו דוקא באופן שהעירווי נפל על דבר צונן, אבל בנפל על דבר חס אף אם הוה רק כלי שני, מבשל כדי קליפה מדינא.

אמנם בסברא צריך עיון, דכיון דבנפסק העירווי חשיבין לה ככלי שני, ודין כלי ראשון רק בהיותו קשור לדפנות המחממות, וכמו שביאר טעמא בחזון איש (ווי"ד סי' ט' ס"ק ה'), אם כן מה לן בזה דנפל לתוך כלי שני.

ואינו ענין למה שנסתפקתי בכלי ראשון שהוסר מהאש וידעינן דעבור זמן מסויים יצטנן, והנה הניחוהו על גבי כלי שני וממילא נשאר חס, האם דינו ככלי ראשון או ככלי שני, דהתם שפיר יש לומר דדינו ככלי ראשון דמכל מקום לא נצטנן ונשאר בדינו, אבל הכא הא כבר נצטנן ופסק מחומו בהיותו באויר, אם כן מה מהני דנפל על כלי שני.

ג. דינא דרבינו יונה בנפסק הקילוח

הנה איתא ברבינו יונה (מובא בר"ן בשבת פרק במה טומנין, כ"ב א' בדפי הרי"ף ד"ה והרב) שלדעת המחבר דיש בישול אחר בישול בדבר לח, אין לערות מכלי ראשון לכלי ראשון, לא רק מפאת דאחד יד סולדת ואחד אינו יד סולדת, [היינו שמתחילה לא נתבשל יותר], אלא אף בתרוייהו יד סולדת.

וטעמא דהרי איכא מאן דאמר בירושלמי (שבת פ"ג ה"ה) דעירווי אינו ככלי ראשון, ואם כן כשמערינן המים מהכלי, לאלתר כשיצאו מן הכלי אע"פ שהו רותחין פסק כח רתיחתן מלבשל ועכשיו הוה המים כדין כלי שני שאינו מבשל ושוב חייב על בישולם, דהרי מים מבושלין שפסקה רתיחתן יש בהן משום בישול, ואם כן כשיגיע עירווי המים לתוך הכלי ראשון, מתבשלין מהמים שבתוך הכלי ראשון.

ותיקשי אמאי קאמר רבינו יונה דינו דוקא למאן דאמר דעירווי אינו ככלי ראשון, הרי לכאורה אף אם עירווי ככלי ראשון, מכל מקום אם נימא כהרמ"א הני"ל דבנפסק הקילוח לכולי עלמא הוה כלי שני, אם כן היה לרבינו יונה להזהיר לכולי עלמא אף בנפסק הקילוח. ונראה דאין הכי נמי אלא הפשוט נקט דאף אם לא יפסיק הקילוח מיתסר מספיקא.

ד. לעולם נפסק הקילוח

אך אכתי תיקשי דברי רבינו יונה, דהא לעולם נפסק הקילוח כשמפסיק לערות. אמנם יש לומר דגם כשנפסק הקילוח אכתי מקושר לתוך הכלי שלמטה.

אך עדיין יש לשאול, דהנה כתב בדרכי תשובה (סי' ק"ה ס"ק ס"ד) בשם החוות דעת (סי' ק"ה ביאורים סוף ס"ק י"ב, סי' צ"א ביאורים ס"ק ו') דבעירווי צונן

ענינים שונים [א']

יאכל החלב שהוא חיוב כריתות. דעת ברכי יוסף (חוי"מ סי' ט' אות ג') דאסירא, דהרי מכשילו בידים בהאי נבילה, משא"כ דעת אבני נזר (יו"ד סי' קכ"ו) דשרי, דלא חשיב מכשול דאדרבה מצילו מאיסור כרת. והכי נמי בנידון דידן, מכשילו בסיפור לשון הרע כדי להצילו שאחר כך לא יספר כמה פעמים.

אך נראה דבגוונא דידן לכולי עלמא שרי, דזה דמי ליתן כזית נבילה כדי למונעו מאכילת שני כזית נבילה אחרים, דבכהאי גוונא שרי דדמי לחד עברא דנהרא. [א"ה. היינו דבלאו הכי היה אוכל כזית ואם כן ליכא לפני עורר]. ודו"ק.

ג. ספק אם יצליח לשכנעו

אך יש לעיין עוד, בגוונא הנ"ל דהוה ספק שקול אם יצליח השומע לשכנעו להמספר שאינו נכון.

ולכאורה יש לומר דמכל מקום שרי. [אף דהחפץ חיים כתב דאיירי כשמשער שיוכל לשכנעו]. והרי לתועלת שרי לספר לשון הרע כיון שרוצה לקחת לו לשותף אף שלא ידעינן בודאות שבאמת תהא שותפות.

אך לכאורה אינו כן, דהרי כאשר יש ספק אם יש האיסור בחד עברא דנהרא, והיינו דהוה ספק לפני עורר, אסירא להאכילו, ואם כן הכא בספק תועלת אמאי יהא מותר. ולא דמי להך דשותף ששם אין לפני עורר, משא"כ הכא זה שמספר הרי אינו מתכוון לתועלת, ואם כן יש לאסור. ובשלמא אם אומר להשומע שיספר משום שרוצה להסביר, נמצא דהמספר מכוון לתועלת. אך אינו כן דאף לתועלת לא שרינן אם באמת המספר מכוון להרע. וזולת זה מהו כשאינו אומר לו שיספר בשביל שיכחשו, שחושש שאז לא יספר לו.

לשמוע ולהעמידו על טעותו

עובדא הוה שראובן ידע ששמעון עתיד לספר לו לשון הרע על לוי, והיה לפניו ב' אפשרויות, או להמנע מלשמעו, או לשמוע ואז להסביר לשמעון שאינו כן, והיה ספק השקול אם יצליח לשכנעו. איזה מהן יעשה.

א. שורש הספק

הנה לחד גיסא נימא דיכול לשמוע, דאע"פ דאסור לשמוע לשון הרע אך כאן הוה לתועלת דהרי יוכל לומר לו שאינו נכון. אמנם לאידך גיסא יש לדון דלא ישמע, דהרי שמעון אינו מספר לתועלת. וכתב בחפץ חיים (הלכות לשון הרע כלל ו' סעי' ד') דמצוה לשמוע.

ב. לפני עורר

הנה תיקשי דברי החפץ חיים, דהרי במקום אחר כתב בחפץ חיים (וכלל ד' ס"ק י"א ובמ"ח ס"ק מ"ח) דאף בגוונא דמותר לשאול אנשים שיספרו לו לשון הרע לצורך איזה תועלת, מכל מקום צריך לומר להאיש ששואלו שהוא לתועלת, דאם לא כן עובר על לא תעשה דלפני עורר, דהרי מכשיל המספר באיסור לשון הרע. ואם כן תיקשי דגם בגוונא הנ"ל מכשיל המספר דהרי המספר מתכוון לגנאי.

ויש לומר דשרי מכיון שבזה מונעו שלא יספר יותר פעמים. [וגם מונעו משאר לאוין של שנאה וכיוצא בן].

אלא לכאורה תליא בפלוגתת ברכי יוסף ואבני נזר בגוונא שאדם שעומד לאכול חלב שתחת ידו, ואם יתן לו נבילה לא יאכל החלב אלא רק נבילה, האם שרינן לתת לו נבילה שהוא רק איסור לא תעשה כדי שעל ידי זה לא

ענינים שונים [ב']

ג. כסף רק למצוה אחת

הנה ביש לו כסף רק למצוה אחת משתים, ולא עשה אף אחת, לכאורה נמי ביטל רק עשה אחד.

ונפקא מינה באופן דיש לפניו ב' אפשרויות, או להפרישו, או להפריש אדם אחר שאינו מקיים רק מצוה אחת, דלכאורה יפריש איזה שירצה, דשניהם אינם מבטלים אלא מצוה אחת.

ד. איזה פקדון יציל

הנה יש לדון בעוד נידון, במי שהיה שומר לשני אנשים בשני פקדונות והיה שריפה ויכול להציל רק אחד, דהנה יציל היקר יותר.

ויש לדון מהו אם הזול שייך עני יותר. האם עדיף להציל היקר יותר או דילמא הפקדון של העני.

והנה בהשבת אבידה יש לומר דאזלינן בתר מספר הפרוטות, ואם כן השתא בשומר נמי יש גם השבת אבידה, ואם כן יחזיר כמספר הפרוטות אע"פ דשייך לעשיר. ומכל מקום אם הציל הזול אינו חייב לשלם היקר.

יכול אחד מהם

הנה יש לדון בגוונא שמחוייב לעשות פעולה, ואינו יכול לעשות בשניהם אבל יכול לעשות באחד מהם. ויש לדון בזה בכמה גווני:

א. שומר שני פקדונות

הנה מי שהיה שומר לשני אנשים בשני פקדונות והיה שריפה ויכול להציל רק אחד, הנה אם לא הציל אף אחד, מי אמרינן דחייב על כל אחד, דאינו יכול לטעון שהיה אנוס.

או דילמא נימא דאין לחייבו על שנים, אם כן חייב רק על אחד שאין יודעים על איזה. ואם כן יכתבו הרשאה. ולעני"ד נראה יותר כהאי גיסא.

ב. בורות ובקנין חצר

כמו כן יהא תליא בהא באופן שיש לו שני בורות ונתגלו ברוח שאינה מצויה ויכול לכסות רק אחד מהם ולא כיסה אף אחד.

תו יש לדון בחצר וצבי רץ ורץ אחריו ומגיעו דקונה, מהו אם היו שנים ואינו יכול לתפוס שניהם אלא רק אחד מהם.

ענינים שונים [ג']

והעירו דכל דהוה תוך כדי דיבור חשיבא כאחת.

ב. הפסיק לאחר הברכה

כמו כן יש לעיין אם אחד שמע ברכה ואמר משהו, ועדיין תוך כדי דיבור לברכה, האם אכתי יכול לומר אמן. ולא מצאנו שזה מגרע.

ג. גמר לאחר ברכתו

הנה כתב באגרות משה (או"ח ח"ה סי' ט') כתב דאם גמר ברכת עצמו לאחר תוך כדי דיבור של ברכת חברו, יענה אמן. ולכאורה מאי עדיפא שגמר לאחר חברו.

אמן לאחר ברכתו

הנה כתב במגן אברהם (סי' נ"א ס"ק ב') דאם מברך ברכה וגם חברו מברך אותה ברכה לא יענה אמן דהוה כעונה אמן אחר ברכתו ידידיה, אבל אם חברו בירך ברכה אחרת, יענה אמן.

א. פחות מכדי דיבור

יש לעיין כשבירך אותה ברכה אך גמר קודם חברו אבל בפחות מכדי דיבור, כגון בברכות קריאת שמע והיחיד גמר לפני השי"ץ בפחות מכדי דיבור, האם רשאי לענות על ברכת השי"ץ.

שישנו ושמחנו בשמחת התורה

לאחר זמן רב שאזל מן השוק יצא לאור מחדש עם הוספות רבות מכת"י

חיבורו הגדול של רבינו על עיני ברכות

בר אלמוגים

גם הוספנו במהדורה זו דברים הנוגעים לעיני ברכות מחיבורו שבכת"י "עטרה לראש" [שבו כתב לזכרון את הדברים אשר שוחח עם מרן הגר"ד לנדו שליט"א].

לע"ע ניתן להשיגו אצל משפחת גנחובסקי נועם אלימלך 14 בני ברק
טל' 0527639733 או טל' 036199732

זאת למודעי הדברים הנדפסים כאן אינם תמיד בלשונו של רבינו זצ"ל, מפאת שלפעמים דרכו היתה לכתוב בקצרה, ולתועלת המעיינים היה מן הצורך להוסיף תיבות קישור והסבר. הרבה פעמים האריך רבינו בכמה דרכים ואופנים באותו ענין, ולפעמים עשר ידות על הנדפס כאן, ע"כ במקום שהאריך העתקנו רק חלק מהדברים.

ניתן לקבל הגליון במייל: L5703949@gmail.com